

Pałac Branickich

Współrzędne: Szerokość - 53.130693, Długość - 23.164759

Dawny **Pałac Branickich**, a obecnie siedziba Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku jest niewątpliwie najważniejszym zabytkiem tego miasta. Zawsze ściśle związany z okolicą, był świadkiem wielu wydarzeń historycznych. Pierwsze wzmianki o istnieniu Białegostoku pochodzą z XV wieku, a nieco więcej informacji pozwalających na rekonstrukcję przestrzenną jest datowana na wiek XVI i XVII. W wieku XVI Białystok, wieś należąca do Wiesiołowskich, miał układ ulicówki z niewielkim dwukondygnacyjnym ceglany zamek otoczonym ciekim wodnym biorącym swój początek na zapleczu dzisiejszego Szpitala im. Śniadeckich. J.Glinka (znakomity badacz dziejów miasta) sugerował, że zamek i prawdopodobnie obronny system ziemny usytuowany na zachód od zamku, tworzyły miejsce schronienia dla okolicznej ludności. Zamek wzniesiony został przez nadwornego architekta króla Zygmunta I Starego, Hioba Breftusa. W tym samym czasie rozbudował on również zamek w Tykocinie i wybudował dwór obronny w Knyszynie.

Większe zmiany w układzie przestrzennym Białegostoku dokonały się na przełomie XVII i XVIII wieku, kiedy to staje się on centralnym ośrodkiem podlaskich dóbr Branickich. Stefan Mikołaj, który często tu przebywał zleca przebudowę starego zamku Tylmanowi z Gameren, autorowi Pałacu Krasińskich w Warszawie i rezydencji w Nieborowie. Prace trwające od 1691 r do 1697 r przekształciły obiekt w rezydencję magnacką. Zamek zostaje pozbawiony elementów obronnych, a całość przybiera modną wtedy barokową formę. Pałacowe wnętrza zyskują bogatą dekorację stiukową, pochodzącą najprawdopodobniej z warsztatu Szymona Belottiego (nadwornego architekta króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Jana III Sobieskiego). Powstaje również w tym samym czasie wspaniałe założenie ogrodowo - parkowe. Olbrzymie zmiany następują w wyglądzie miasta.

Stefan Mikołaj Branicki umiera w roku 1709, a wraz z objęciem majątku przez jego syna Jana Klemensa (Hetmana Wielkiego Koronnego) następuje dalszy rozwój rezydencji, która w krótkim czasie zyskuje miano "Wersalu podlaskiego".

Jan Klemens Branicki należał do najznamienitszych obywateli ówczesnej Rzeczypospolitej, był również kandydatem na tron królewski po śmierci Augusta III. Na początku wieku XVIII rozpoczął prace przy przebudowie założenia pałacowego wg. panujących francuskich wzorów. Zatrudnieni architekci Jan Deybel, Jakub Fontana czy oficer hetmana Jan Henryk Klemm dokonują dzieła, które możemy podziwiać (mimo zniszczeń ostatniej wojny) do dnia dzisiejszego. Zmianie ulega wtedy urbanistyka. Brama wjazdowa otwiera dziedziniec wstępny, oddzielony od paradnego niskim murem, z dwiema rzeźbami Herkulesa. Pałac zostaje podwyższony do trzech kondygnacji. Pierwsze piętro, czyli "piano nobile" pomieści najbardziej reprezentacyjne pomieszczenia. Dawne alkierze stają się skrzydłami pałacowymi. Część po prawej stronie to apartamenty gościnne, po lewej pomieszczenia gospodarcze, kuchnie i mieszkania dla służby. W głębi powstaje budynek gwardii hetmańskiej.

Wnętrza pałacowe zyskują nowe wyposażenie, sprowadzane z najlepszych warsztatów europejskich, a całość uzupełniają dzieła sztuki

Pałac Branickich

tworzone przez nadwornych malarzy Antoniego Herliczkę, Sylwestra Augusta Mirysa oraz wielkich mistrzów europejskich, m.innymi Rubensa.

Przebudowane zostają również ogrody. Powstają liczne pawilony i teatr.

Po śmierci w roku 1771 Jana Klemensa Branickiego, białostocką rezydencją aż do roku 1808 zarządzała wdowa po nim Izabela Branicka (siostra ostatniego Króla Stanisława Poniatowskiego). Następnie miasto wraz z pałacem przechodzi w ręce Potockich, którzy to sprzedają całość królowi pruskiemu Fryderykowi Wilhelmowi II.

Już w roku 1809 rezydencja zmienia powtórnie właściciela, a mianowicie nabywa ją car Aleksander I. Pierwotne plany zakładały przekształcenie całości w lego letnią rezydencję, jednak w roku 1833 zrezygnowano z pomysłu, wywożąc jednocześnie całe wyposażenie. Cztery lata później w obiekcie powstaje Instytut Panien Szlachetnie Urodzonych, który istnieje do roku 1915. Nowa funkcja o charakterze szkolnym pociąga za sobą wiele przekształceń wnętrz. Usunięte zostają dekoracje ścienne i część sztukaterii. Z dachów znikają ozdobne hełmy i częściowo attyka. Za budynkami dawnej gwardii hetmańskiej powstaje nowy budynek szkolny (dzisiejsze Collegium Novum). Całość traci rezydencjonalny charakter.

Okres I wojny światowej to czas dalszej dewastacji pałacu i dopiero odzyskanie niepodległości w 1918 r. oraz ulokowanie w nim urzędów publicznych, rozpoczęło poprawę jego stanu technicznego i częściową rekonstrukcję. Nie przywracano jednak charakteru rezydencjonalnego, tylko przekształcano w obiekt administracji publicznej (Urząd Wojewódzki).

Niestety prace przerwała II wojna światowa, z której dawny "Wersal podlaski" wyszedł zniszczony w ok. 70%. Już w roku 1945 przystąpiono do zabezpieczania ruin i ratowania resztek rzeźb. Podjęta wtedy decyzja o odbudowie miała przywrócić XVIII wieczny charakter całemu założeniu. W trakcie prowadzenia prac dokonano wielu ciekawych odkryć historycznych pozostałości z różnego okresu. W dosyć krótkim czasie, kilku lat, zrekonstruowano nie tylko pałac, odtworzono również ogrody i część pawilonów.

Pierwotnym przeznaczeniem pałacu miał być Dom Kultury Ludowej, w którym miały się znaleźć Regionalne Muzeum Historyczne, Biblioteka Naukowa, stowarzyszenia naukowe i artystyczne. We wnętrzach zorganizowano nawet kilka wystaw. Jednak w roku 1949, a dokładnie 5 grudnia 1949 r. ówczesny Minister Kultury i Sztuki przekazuje budynek dla utworzonej Akademii Lekarskiej w Białymstoku.

Prace rekonstrukcyjne praktycznie trwają do dnia dzisiejszego. Mimo uczelnianego charakteru wielu pomieszczeń, obiekt odzyskuje częściowy wygląd zewnętrzny dawnej wspaniałej rezydencji Branickich i jest niewątpliwie najważniejszym zabytkiem całego regionu.

Ciekawy i cenny opis historii pałacu Branickich wraz z wykazem wyposażenia wnętrz ukazał się 14 czerwca 1913 r. w Tygodniku Ilustrowanym. [Pełna treść artykułu - skan /KLIKNIJ/](#)

Pałac Branickich i inne obiekty Białegostoku w unikalnej kolekcji archiwalnych pocztówek białostockiego kolekcjonera zobaczysz tylko [TUTAJ](#).

Pałac Branickich udostępniony jest do zwiedzania osobom indywidualnym i grupom zorganizowanym w następujące dni:

od wtorku do piątku w godz. 15:30 – 17:30

w soboty, niedziele w godz. 9:00 – 17:00.

